

KORONA VİRUS SALGINI HANGİ AŞAMADA?

DR. HÜSEYİN BUDAK YAZDI

DR. HÜSEYİN BUDAK

Salgın etkisini artırdı, her gün beklenmedik şekilde sevdiklerimizin ölüm haberlerini alıyoruz. Dikkat edelim. Maske birinci planda, el- yüz temizliği, çevre temizliği, ortak kullanım alanı temizliği çok önemli. Mesafeye de dikkat etmeli, fiziki mesafemiz olmalı.

Korona ile ilgili bilgilerimizi bir kez daha hatırlayalım ve özetleyelim. Zor bir 5-6 ay bizi bekliyor.

80'li yıllarda alışılmışın dışında aniden gelişen solunum yetmezliği ile ölümler tanımlanmaya başlandı. Bu tabloya **Akut Respiratuar Distres sendromu (ARDS)** denildi. Akut bir solunum yetmezliği gelişen tablo ilk olarak AIDS (acquired immune deficiency syndrom-edinilmiş immün yetmezliği sendromu) gibi enfeksiyonlarda tarif edilmeye başlamıştı. Bunun etkeninin maymunlardan insana geçtiği ve ilk defa Afrika'da görüldüğü belirtildi. Daha sonra etkene HIV (Humun Immundeficiency Virus) denildi. Bu bizim kalp yetmezliği veya astım gibi durumlardaki solunum yetmezliğinden farklı bir tablo idi. Immun sistemi yıkıp çeşitli tablolarla ölüme yol açıyordu.

Honkong kaynaklı olarak **2002** de **SARS**, Severe Acut Respiratory Sendrom başladı. 8422 vaka oldu ve 916 vefat vardı. Buna göre ölüm oranı yüzde 10.9 gibi yüksek bir orandaydı. Yine solunum yetmezliği ile giden bir tabloydu.

Arabistan yarımadasında ise **2012** yılında **Mers Cov** Middle East Corona Virus Mers, Meditirean Resp. Send. Mers COV RNA virus, enfeksiyonundan ölümler bildirildi. Yarasa ve develerden geçtiği belirtilen enfeksiyonda öldürücülük çok yüksekti, yaklaşık olarak hastalığa yakalanan her üç kişiden biri ölüyordu. Yani fetalite yüzde 37 bulunmuştu.

Yine on yıl geçmeden bir korona virus enfeksiyonu gün yüzüne çıktı. Daha sonra Tüm dünyayı etkisi altına alan, yeni tip korona virus Kovid 19, yayılmaya devam ediyor. **Sars Cov-2**, denilen bu enfeksiyon **2019** yılı sonlarında tanımlandı ve 2020 yılında tüm dünyayı etkileyen bir salgına; pandemiye yol açtı. Bu arada 2015 de yayınlanmış bir makale dikkat çekiyordu; Çin 'in Wuhan viroloji enstitüsünde yapılan bir çalışmanın sonuçları. Salgında 2019 da Wuhandan başlamıştı.

Covid-19 denilen bu etken mikroorganizma Coronaviridea ailesinden bir virüstür. Zarf içeren tek sarmallı bir RNA taneciği içerir. Duvarında çıkıntılar vardır. Ve bunların kesiti elektron mikroskobu ile taç gibi görünür. Bu sebeple

Korona yani taçsı virus denilmiştir. Virüs neme ve sıcaklığa dayanıklı değildir..

Dünya nüfusu 8 milyar; salgının başlangıcından Ekim 2020 sonuna kadar **Kovid-19 dan bir milyon üzerinde ölüm** meydana geldi. Bu ölümlerin 200 bin üzerinde ABD de, 10 bin gibi Türkiye ve Almanya için söz konusu. Türkiye de 360 bin 801 hasta tespit edildiği bildirildi. Zatüre oranı yüzde 5 bulunmuş.

Aşı uygulanmaya başlanıncaya kadar risk tüm hızı ile devam ediyor. Çok dikkatli olmalıyız. Önlemlere dikkat etmeliyiz. Maske mesafe temizlik kurullarına uymalıyız. Kapalı alanda maske takılması durumunda bulaşma riski bulunmuyor. Maskesiz 1-2 dakikada risk başlıyor. Açık alanda 10 dakika, kapalı alanda 4 dakika karşılıklı konuşma ile risk başlıyor.,

Vürüste mutasyon olduğu ve 7 ayrı alt tipinin olduğu belirlendi. Bazı türlerinde morbitide ve mortalite artıyor. Hasta edicilik tadaha fazla öldürücülük oranı daha yüksek.

1826 da büyük veba salgını oluyor, bundan yaklaşık bir asır sonra 1918 de bir virus salgını ispanyol gribi salgını oluyor ve binlere insan ölüyor. Ve yine bir asır geçiyor tüm dünyayı etkileyen binlere insanı öldüren koorna salgını . Bu bir asırlık periyodu depremler içinde saymak yanlış olmaz 1895 büyük istanbul depremi oluyor. 1999 da yine büyük istanbul depremi diyeceğimiz yıkıcı deprem oluyor.

Virüs akciğerlere gelip akciğer hücrelerine yapışıyor, hücre içine girip kendini çoğalttırıyor. Bu sırada bazı vakalarda aşırı duyarlık reaksiyonlarına yol açıyor. Bu yapışma ile hücre içindeki sitokrom denilen maddelerin hepsi düzensizce salgılıyor ve kendi hücrelerine saldırmaya başlıyor. Buna sitokin fırtınası deniliyor. Akciğer hücrelerinde erimeye yol açabiliyor ve nefes darlığı, konuşma da bile zorluk ortaya çıkıyor. Vücudun oksijen oranı düşüyor. Yoğun bakım şartlarında tedavi gerekebiliyor. Ülkemizdeki yoğun bakım yataklarının yeterli olması, doktor ve diğer sağlık personelinin özverili çalışmaları ile ülkemizde sağlık hizmetlerinde başarılı görülmektedir.

Belirtiler neler? Virus alındıktan 2-4 gün içinde belirtiler ortaya çıkmaktadır. Bazen başlangıç 14 güne kadar çıkmaktadır. Ateş, kuru ve yaş öksürük , nezle, yorgunluk, iştahsızlık, tat- koku kaybı bir çok vakada olmaktadır. Bulantı ve kusma olabilmektedir. Bazen göz nezlesi de olmaktadır.

Korona ve Değişim; Korona salgını da bizi değişime zorluyor. Örneğin kendi bahçenizde yaşayın, doğal ortamda olun, aşırı sosyalleşmeyin, kendi bağınız, bahçenizde bir şeyler yetiştirin, uğraşın, kendinize ve yakınlarınıza zaman ayırın. Modern teknolojiyi iyi kullanın ve iletişimde bunu iyi kullanın. Örneğin toplantıları uzaktan yapın, işlerinizi mümkünse home-ofis yapın. Neden olmasın? Sonbahar geldi, mevsim değişimi var. Kendimizi koruyalım. Kıyafetlerimize dikkat edelim.

Okullar açılıyor.Çocuklarda ise hasta ediciliği daha az. Bu olumlu bir durum yine de çocuğunuzda bir kronik hastalığı varsa; sık bronşit oluyorsa, immün yetmezliği vb. durumu varsa okula doktorunuzla konuşmadan, öneri almadan göndermeyin. Eğitim öğretimi uzaktan evde yapmaya öncelik veriniz. Sağlık önemli, eğitim şart.

Kendimize dikkat edelim. Maske, mesafe temizlik ve direncimizi yüksek tutmaya çalışalım. Bunun için yediklerimize dikkat edelim, uykumuza dikkat edelim. Bol C vitaminli hafif baharatlı, dengeli beslenme öneriyoruz. Korona Aşısının artık gönüllü insanlarda uygulaması başladı, birkaç ay sonra belki ön planda sağlık personeli gibi riskli kişilere uygulanacağını, yılbaşı gibi rutin uygulanmasının gerçekleşebileceğini tahmin ediyorum.

Son yıllarda **iki korona**'dan insanoğlunun başı dertte biri koroner arter denen ve kalbi taç gibi çepeçevre saran kalbi besleyen damarın tıkanması ki ölüm

nedenlerinin başında gelir. Birde ta gibi görüntüsünden dolayı korona virus denilen bu korkunç mikrop.